

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

ЗАХИСТ ПРАВ ДИТИНИ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОЇ АГРЕСІЇ

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції

23 червня 2023 року

Видавництво
«Юридика»
2023

Оргкомітет конференції:

Голова:

Швець Д.В., ректор державного університету, доктор юридичних наук, доцент,
Заслужений працівник освіти України

Заступник голови:

Корнієнко М.В., проректор державного університету, доктор юридичних наук,
професор

Члени оргкомітету:

Пишна А.Г., завідувач кафедри адміністративної діяльності поліції, кандидат
юридичних наук, доцент;

Тетерятник Г.К., завідувач кафедри кримінального процесу, доктор
юридичних наук, професор;

Конопельський В.Я., завідувач кафедри кримінального права та кримінології,
доктор юридичних наук, професор;

Горошко В.В., завідувач кафедри криміналістики та психології, кандидат
юридичних наук, доцент;

Ковальова О.В., професор кафедри адміністративної діяльності поліції,
кандидат юридичних наук, доцент;

Домброван Н.В., начальник відділу організації наукової роботи,
кандидат юридичних наук.

Статті друкуються в авторському варіанті.

Оргкомітет дозволив собі лише скорочення
статей, які суттєво перевищували пропоновані обсяги.

Захист прав дитини в умовах військової агресії : матеріали Міжнародної
3-38 науково-практичної конференції (м. Одеса, 23 червня 2022 р.). – Одеса :
Видавництво «Юридика», 2023. – 316 с.

ISBN 978-617-8263-53-9

САЙТ КОНФЕРЕНЦІЇ

ПСИХОЛОГО-КРИМІНАЛІСТИЧНІ АСПЕКТИ ЗАХИСТУ ПРАВ ТА ІНТЕРЕСІВ ПІД ЧАС ДОПИТУ ДІТЕЙ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Березовський С. Ю.

*курсант 3-го курсу факультету підготовки фахівців
для органів досудового розслідування
Одеського державного університету внутрішніх справ*

Науковий керівник:

Янковий М. О.

*професор кафедри криміналістики та психології
Одеського державного університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент*

Стаття 22 Конституції України гарантує, що права і свободи людини й громадянина, закріплені цією Конституцією, не є вичерпними, конституційні права і свободи гарантуються і не можуть бути скасовані, а в статті 28 вказано, що кожен має право на повагу до його гідності, ніхто не може бути підданий катуванню, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує його гідність, поводженню чи покаранню [1].

24 лютого 2022 року російська федерація розпочала широкомасштабну збройну агресію проти України. З метою надання відсічі агресору й захисту суверенітету та територіальної цілісності держави Указом Президента України № 64/2022 від 24 лютого 2022 року в Україні було введено воєнний стан [2].

Збройна агресія і як її закономірний наслідок введення воєнного стану значно ускладнили проведення будь-яких слідчих (розшукових) дій, а також забезпечення законних прав та інтересів, особливо це стосується дітей. Злочини які вчинялися на окупованій російською федерацією території щодо неповнолітніх та їх сімей залишили значний негативний відбиток в їх пам'яті. Зіткнувшись із досвідом війни, неповнолітні відчувають різні емоції: страх, злість, безсилля, відчай, розгубленість. Втрата домівки, рідних та друзів, звичного та мирного життя напряду впливає на психологічний стан неповнолітнього. Неповнолітній майже завжди не тільки свідок, а й потерпілий, що значно ускладнює процес отримання перевіреної й достовірної інформації під час допиту.

Під час допиту неповнолітнього в умовах воєнного стану необхідно дотримуватись положень міжнародних Конвенцій, наприклад статті 35 Ланцаротської конвенції, (ратифікація Україною від 20.06.2012, підстава – 4988-VI), де вказано, що кожна Сторона вживає необхідних законодавчих або інших заходів для забезпечення:

- проведення допиту неповнолітнього без необґрунтованої затримки, відразу після повідомлення фактів компетентним органам;
- проведення допиту неповнолітнього, якщо це необхідно, у спеціально обладнаному та прилаштованому для цих цілей приміщенні;
- проведення допиту неповнолітнього особою, спеціально підготовленою для цих цілей;
- проведення всіх допитів неповнолітнього одними й тими самими особами, якщо це можливо та де це доцільно;
- якомога меншої кількості допитів і настільки, наскільки це є вкрай необхідним для цілей кримінального провадження;
- можливості супроводження неповнолітнього її законним представником або, де це доцільно, дорослим, якого вона сама вибирає, якщо стосовно цієї особи не буде винесено мотивованого рішення про інше [3]

Можна сказати, що кожен випадок є індивідуальним, до кожного неповнолітнього повинно бути знайдено свій підхід.

Згідно з ч. 2 ст. 226 КПК України допит малолітньої або неповнолітньої особи не може проводитися без перерви понад одну годину, а загалом понад дві години на день. Слідча практика показує, що час допиту малолітніх або неповнолітніх, передбачений Кримінальним процесуальним кодексом, є недостатнім для того, щоб встановити психологічний контакт з постраждалою особою і з'ясувати всі обставини кримінального правопорушення за один день його проведення, ще однією обставиною, яка ускладнює співпрацю є те, що на допиті згідно з ч. 1 ст. 226 КПК України повинен бути присутнім законний представник (батьки, психолог, педагог) [4].

Тут виникає багато проблем, адже неповнолітня особа може соромитись розповідати усі подробиці у зв'язку з чим допит потрібно зупиняти та продовжувати в інший день, особливо ситуація погіршується коли особа від дій окупантів втратила батьків, родину. В такому разі налагодити довірчі зв'язки є необхідністю, особа не повинна почувати себе в пастці, в жодному разі не можна нічого вимагати та тим більше застосовувати примус. Більшість часу витрачається на те, аби заспокоїти особу і вмовити її, щоб вона розповіла те що з нею трапилося для пошуку особи, яка вчинила

кримінальне правопорушення і надалі притягнення її до відповідальності. А з кожним наступним допитом згадуючи пережите, постраждалій особі завдається стрес, який травмує її психіку; все більше тим самим органи досудового розслідування втрачають можливість отримати необхідну та актуальну інформацію. Не треба забувати, якої статі особа та кваліфікацію правопорушення, щоб обрати відповідного представника правоохоронних органів для допиту.

У процесі допиту дитини потрібно забезпечити її безпеку та конфіденційність даних, що вкрай важко у випадках, коли злочин стався в умовах воєнного стану або коли дитина була жертвою насильства. Важливо забезпечити те, щоб дитина відчувала себе в безпеці та відчувала, що її свідчення є справді важливими та будуть використані в розслідуванні для встановлення справедливості. При підготовці до допиту потрібно враховувати національні та культурні особливості неповнолітніх, а також забезпечити належний рівень її психічного та морального стану. Згідно з Конвенцією ООН про права дитини, діти мають право на особливий захист та дбайливе ставлення з боку суспільства [5].

Отже, тільки сама підготовка до допиту неповнолітніх, пов'язаних із насильством, сексуальними злочинами або трагедіями в умовах воєнного стану є вкрай важким процесом для слідства, при цьому критично важливим кроком в забезпеченні їхньої безпеки, захисту прав та відновлення справедливості. Завдяки належній підготовці може бути підвищена ефективність допиту, адже результати будуть мати вирішальне значення в будь-якому розслідуванні. Для вирішення цих кримінальних проваджень заборонено не враховувати психологічний та моральний стан неповнолітнього, обставини вчинення правопорушення, коло її близьких осіб та родини. Треба пам'ятати, що збройна агресія буде зупинена, а психологічний стан та мораль неповнолітнього необхідно зберегти в будь-якому разі.

Література:

1. Конституція України, прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. Відомості Верховної Ради України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
2. Про введення воєнного стану в Україні. Указ Президента України від 24 лютого. 2022 року. № 2102-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text>
3. Конвенція Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства. Ратифікація від 20.06.2012, підстава – 4988-VI - URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_927

4. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>

5. Конвенція ООН «Про права дитини» (1989 р.) URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text

ЗМІСТ

Вітальне слово ректора

Одеського державного університету внутрішніх справ

Дмитра Швеця..... 3

ПСИХОЛОГО-КРИМІНАЛІСТИЧНІ АСПЕКТИ ЗАХИСТУ ПРАВ ТА ІНТЕРЕСІВ ПІД ЧАС ДОПИТУ ДІТЕЙ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Березовський С. Ю., Янковий М. О..... 6

НОВАЦІЇ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА У СФЕРІ ЗАХИСТУ ПРАВ ДИТИНИ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОЇ АГРЕСІЇ

Березовський С. Ю., Чекмарьова І. М. 9

МОБІЛЬНИЙ ДОДАТОК «REUNITE UKRAINE» ЯК ІНСТРУМЕНТ РОЗШУКУ ДІТЕЙ, ЯКІ ЗНИКЛИ БЕЗВІСТИ ЗА ОСОБЛИВИХ ОБСТАВИН

Берендєєва А. І..... 12

МЕХАНІЗМ ЗАХИСТУ ПРАВ ДІТЕЙ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Біла В. М., Кулик Л. М..... 16

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ДІТЕЙ НА ОСВІТУ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОЇ АГРЕСІЇ

Братель С. Г., Пишна А. Г. 19

ОКРЕМІ АСПЕКТИ БЕЗПЕЧНОЇ КОМУНІКАЦІЇ З ДИТИНОЮ В МЕЖАХ КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕНЬ ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ЗАХИСТУ ПРАВ ДИТИНИ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОЇ АГРЕСІЇ

Будяченко О. М..... 23

МІЖНАРОДНІ ПРОЄКТИ UNICEF З ДОТРИМАННЯ ПРАВ ДИТИНИ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Булавицька Д. Ф., Берендєєва А. І..... 26

ЕВАКУАЦІЯ ТА ЗАХИСТ ДІТЕЙ ПІД ЧАС ВОЄННОГО КОНФЛІКТУ

Вівіровський М. О., Чекмарьова І. М..... 30

ЗАХИСТ ПРАВ ДИТИНИ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОЇ АГРЕСІЇ

Волошанівська Т. В., Федоров І. В..... 33

НАСИЛЬСТВА В СІМ'Ї: ШЛЯХИ ЗАПОБІГАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Воронцов А. В. 37

ОКРЕМІ КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНІ АСПЕКТИ ЗАХИСТУ ПРАВ ДІТЕЙ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ ДОПИТУ ЯК СЛІДЧОЇ ДІЇ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОЇ АГРЕСІЇ

Вульгач А. Р., Найда В. О..... 41

ТРИЕТАПНИЙ АНАЛІЗ ТА ПРАВО НА СПРАВЕДЛИВИЙ СУД ПРИ ВІДМОВІ ВІД ДОПИТУ ДИТИНИ-ПОТЕРПІЛОГО

Гловюк І. В. 44